

Haastattelu

Lauri Haapanen

Kestävän kehityksen kieli: Haastattelu Daniel Perrinin kanssa

Sveitsiläinen medialogistiikan professori Daniel Perrin (Zurich University of Applied Sciences) on keskeinen henkilö tutkijaverkostossa, joka tarkastelee journalistisia työprosesseja systemaattisen kielellisen tutkimuksen avulla. Medialogistikot sanovat, että mediadiskurssin analyysi jää puolitiehen, ellei valmista tekstiä tutkita osana sitä dynaamisten kontekstien verkostoa, jossa se on syntynyt – osana prosessia, jossa aiheesta neuvotellaan ja tietoa kerätään, kieltä käännetään, kirjoitetaan ja muokataan.

Viime aikoina Perrin on osallistunut muun muassa kahden suuren käsikirjan toimittamiseen. Ensimmäinen niistä tarkastelee kirjoittamista ja tekstientuottamista (Jakobs & Perrin 2014), toinen kieltä ja mediaa (Cotter & Perrin 2017). Hänen keskeisin monografiansa, *The Linguistics of Newswriting* (2013), asettuu näiden käsikirjojen yhtymäkohtaan: se tarkastelee kirjoittamista journalistisessa mediassa.

Tässä haastattelussa Daniel Perrin kertoo muun muassa pyrkimyksistään löytää relevantteihin tosielämän tutkimuskysymyksiin vastauksia, jotka perustuvat sekä teoriaan, empiriaan että käytäntöön. ”Tärkein tavoite, johon voimme kielen ja median tutkimuksen työkaluin pyrkiä, on lisätä ihmisten ymmärrystä kielen ja viestinnän roolista yhteiskunnan kestävässä kehityksessä”, Perrin sanoo.

Aloitit toimittajana. Miksi näin?

Uteliaisuudesta. Halusin tutkia elämää, yhteiskuntaamme, politiikkaa, taloutta.

Miten sitten tulit lähteneeksi akateemiselle uralle?

Kun olin tehnyt viisitoista vuotta radiota, televisiota, printtiä ja siihen aikaan vielä uutta verkkojournalismia, halusin syventää ymmärrystäni ammattimaisesta kirjoittamisesta, erityisesti toimitustyöstä. Se tutkimus, jota toimittajat työssään tekevät, aloitetaan ikään kuin tyhjästä päivittäin, mutta akateeminen tutkimus on – parhaimmillaan – pitkäjänteisempää.

Sellaista tutkimusta, josta tuolloin haaveilin, ei kuitenkaan vielä ollut olemassa. Niinpä lähdin rakentamaan tutkimuskenttää, jossa yhdistyivät mediatutkimus sekä soveltava kielen- ja kirjoittamistutkimus. Pyrin siihen, että ammattimaista tekstintuotamista olisi mahdollista tutkia sekä teorianmuodostuksen että käytännön työn kannalta relevanteista näkökulmista, eli yksilötason prosessina, joka samalla on osa organisaatiota ja yhteiskuntaa.

Nyt olet medialogvistiikan professori. Mitä on medialogvistiikka?

Yleisimmin medialogvistiikka nähdään tieteenalana tai tutkimuskenttänä, joka tarkastelee median ja kielenkäytön vuorovaikutusta. Tähän kuuluu sekä teorian että käytännön näkökulmista relevanttien tutkimusongelmien tunnistaminen ja niihin vastaaminen tavalla, joka tuottaa kestäviä, perusteltuja ratkaisuja. Tällaisessa näkemyksessä soveltavan kielitieteen keskeiset käsitteet yhdistetään lähestymistapoihin, joita transdisciplinaarinen (tieteen ja käytännön työelämän vuorovaikutusta tiedon tuottamisessa korostava) tutkimusote on tuottanut.

Tietysti se, miten medialogvistiikkaa haluaa rajata, riippuu siitä, miten ymmärrämme käsitteet media, kieli ja kielenkäyttö. Laajimmillaan voidaan ajatella, että kielenkäyttö vaatii aina jotain mediumia, oli kyse sitten ääniaalloista, kirjoituksesta tai eleistä. Näin kaikkea soveltavaa kielentutkimusta voisi pitää medialogvistiikkana eikä kahta erillistä termiä tarvittaisi. Itse pidän tiiviimpää rajausta paljon mielekkäämpänä. Tällöin tarkastelun kohteena voivat olla esimerkiksi joukkoviestimet, sosiaalinen media tai näiden kahden vuorovaikutus. Tällaiset mediumit mahdollistavat ja edellyttävät kielenkäyttöä, joka eroaa kategorisesti kielenkäytöstä toisenlaisissa konteksteissa, esimerkiksi arkipäivän keskusteluissa ja neuvotteluissa.

Minkä lisän kielitiede tuo “tavanomaiseen” mediatutkimukseen?

Kielentutkimus vahvistaa mediatutkimuksessa näkemystä siitä, että kieli on tärkeä osa viestintää niin mikro- kuin makrotasollakin. Esimerkiksi soveltava kielitiede voi osoittaa, miten ja miksi kielikuvat – jotka ensitarkastelussa ovat vain yksittäisiä sanoja – ohjaavat ihmisten ja yhteisöjen ajattelua ja käytöstä. Sanat ovat jälkiä kielenkäyttäjän mentaalista ja sosiaalisista rakenteista ja prosesseista, ja samalla sanat herättävät niitä vastaanottajassaan. Toinen esimerkki: Toimitusten keskusteluissa pyritään löytämään kategorisesti uudenlaisia ratkaisuja käytännön haasteisiin, vaikkapa sellaisia tapoja esittää mediasisältöjä, jotka vastaavat muuttuvan mediaympäristön vaatimuksiin ja hyödyntävät sitä. Soveltava kielitiede voi osoittaa, minkälaiset kielenkäytön tilanteet mahdollistavat tai rajoittavat näitä uudistuksia ja vaikuttavat niiden käyttöönottoon organisaatioissa ja yhteisöissä.

On tavallista, että medialogvisteillä kuten muillakin median tutkijoilla on toimittaja-tausta. Mitä etua tästä voi olla, ja toisaalta, piilekö siinä riskejä?

Etuna on pääsy toimittajien luo sekä sosiaalisessa että kognitiivisessa mielessä: tunnet toimittajat ja tiedät, mitä he työstään ajattelevat. Ongelmaksi voi nousta teorianmuodostuksen näkökulmasta se, että relevantteihin tutkimuskysymyksiin vastaaminen kärsii tieteellisen selitysvoinan ja tarkkuuden puutteesta. Esimerkiksi integroivissa yhteiskunnallisissa teorioissa (integrative social theories) tilanteiset toiminnot, kuten journalistinen kirjoittaminen¹, on tapana hahmottaa dynaamisina ja monimutkaisina jär-

jestelminä, joita tutkimalla voidaan – silloin kun kaikki menee hyvin – luoda moniulotteisia keskitason teorioita (mid-range theories) siitä, minkälaiset työtavat toimivat, kelle ja minkälaisen olosuhteiden vallitessa. Käytännön toimijat kuten toimittajat sitä vastoin odottavat usein pikaisia tee näin -sääntöjä päivittäisiin työtehtäviinsä.

Tutkimus alkaa yhteiskunnallisesti relevantista kysymyksestä

Medialingvistiikka ei määriy tieteenalojen eikä metodologisten valintojenkaan perusteella, joten mistä tietää astuneensa pois sen alueelta?

Todellisessa elämässä rajat eivät koskaan ole yksiselitteisiä, ja tosielämän tutkimus on kiinteästi yhteydessä kaikkeen ympärillämme. Koska medialingvistiikan ytimessä on kielenkäyttö mediassa, on perusteltua syventyä myös taustatietoon medioista ja niiden vaatimista teknologioista sekä toisaalta kielen käyttäjistä. Näin pääsemme esimerkiksi informaatiotieteiden, sosiologian, psykologian ja historian pariin. Tämän vuoksi en niinkään puhuisi ”pois astumisesta” vaan medialingvistiikan alan laajentamisesta. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista ilman transdisiplinääristä yhteistyötä, joka kattaa relevantit tieteenalat ja yhdistää ne edelleen ei-akateemisille alueille.

Voisitko avata hieman transdisiplinäärisyyden käsitettä?

Transdisiplinäärisuus (transdisciplinarity) tarkoittaa sitä, että tutkimus alkaa yhteiskunnallisesti relevantista kysymyksestä, kutsuu mukaan kaikki asiaan liittyvät tieteenalat ja tahot, myös käytännön toimijat, ja tähtää keskinäiseen, vastavuoroiseen oppimiseen. Tällä tavalla voidaan löytää teoriaan, empiriaan ja käytäntöön perustuvia vastauksia ja luoda kestäviä ratkaisuja ongelmiin, joilla todella on merkitystä.

Mutta siirrytäänpä kauniista sanoista käytäntöön. Käsittelen transdisiplinäärisyyttä soveltavan kielitieteen näkökulmasta esimerkiksi vastailmestyneessä artikkelisani (Perrin 2018): Media-alan toimijoilla on tarve kehittää uusia genrejä, jotka hyödyntävät uudenlaisen mediamaisen luomia mahdollisuuksia. Tiede puolestaan tarjoaa työkaluja, joilla organisaatio pystyy tunnistamaan hiljaista asiantuntijatietoaan ja tuomaan sen näkyväksi. Yhdessä tutkijat ja käytännön toimijat käsitteellistävät toimintakenttää tutkimuskysymyksiään palvelevalla tavalla, keräävät ja analysoivat aineistoa, rakentavat teorioita ja muotoilevat parhaista käytännöistä tarinoita (case story, ks. Perrin 2013, 264), jotka auttavat ottamaan tulokset osaksi arkea organisaatiossa ja laajemmin. Toisin sanoen transdisiplinäärisessä tutkimuksessa oikeat tahot tiedemaailmasta ja työelämästä tekevät yhteistyötä oppiakseen toisiltaan ja luodakseen teoreettisesti ja käytännöllisesti relevanttia tietoa ja osaamista.

Olet kehittänyt metodologiaa, joka kyseenalaistaa sen hallitsevan aseman, joka kieli-tieteissä on valmiita tekstejä tarkastelevalla tekstianalyysillä ja sosiaalitieteissä yksioikoisilla haastattelumenetelmillä. Miksi näin?

Kielen käytön voi nähdä yksinomaan mikrotason toimintana. Esimerkiksi teksti syntyy siten, että kirjoittaja lisää tekeillä olevaan tekstiinsä merkkejä ja välillä poistaa niitä. Mutta tällainen mekaaninen mikrotason tarkastelu ei tokikaan auta meitä ymmärtämään saati kehittämään kirjallista viestintää sellaisena toimintana, jonka avulla on mahdollista luoda uutta tietoa ja vahvistaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Kokonaisval-

taisessa tarkastelussa kirjoitusmerkkien lisääminen ja poistaminen on pintatason heijastumaa siitä merkityksen antamisen prosessista, johon vaikuttaa monikerroksinen konteksti niin henkilökohtaisella kuin organisaation, instituution ja yhteiskunnankin tasolla.

Metodologian näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että kielenkäytön pintatason aineisto täytyy kontekstualisoida. Ja koska halunneemme tutkijoina ymmärtää, miksi ihmiset kirjoittaessaan ja kieltä käyttäessään toimivat kuten toimivat, tarvitsemme suoraan havaittavissa olevan, materiaalsen kielenkäytön lisäksi aineistoja, jotka kertovat tähän kielenkäyttöön vaikuttavista kognitiivisista ja sosiaalisista tekijöistä. Esimerkiksi kirjoitusmerkkien lisäykset ja poistot tai itsekorjaukset puheessa voivat kertoa meille, miten ihmiset ja ihmisryhmät toimivat. Tämä kuitenkin edellyttää, että onnistumme ulottamaan aineistonkeruumme kielenkäyttäjän pään sisälle ja toisaalta taustalla vaikuttaviin sosiaalisiin normeihin.

Edellä kuvattu laaja-alainen tarkastelu vaatii menetelmien yhdistelyä. Esimerkkinä tästä käy Progression Analysis, jonka olen kehittänyt yhdessä tutkimusryhmäni kanssa medialogiikan ja kirjoittamisentutkimuksen viitekehyksissä (Perrin 2003). Siinä tietokoneohjelma taltioi jokaisen kirjoittamisen aikaisen näppäilyä ja kursorin siirtämisen (keystroke logging), etnografinen haastattelu ja havainnointi kontekstualisoivat nämä tekstipinnan tapahtumat osaksi monikerroksista sosiaalista ympäristöä ja stimuloiva retrospektiivinen verbalisointi (cue-based retrospective verbal protocol) auttaa ymmärtämään kirjoittamisen aikaisia kognitiivisia ja emotionaalisia prosesseja.

Unelmistaan on mahdollista tehdä totta

Mitkä ovat urasi periaatteet ja päämäärät?

Haluan selvittää, miten kieltä voidaan käyttää kestäväen kehityksen hyväksi. Tämä tarkoittaa muun muassa sellaisten menetelmien kehittämistä, joiden avulla ymmärrämme entistä paremmin sitä, mitä kielellä tehdään ja miten tämä kielenkäyttö voisi olla vastuullisempaa. Haluan myös kehittää sitä, kuinka tätä tietoa palautetaan käytäntöön. Transdisiplinäärinen tutkimus tarjoaa tähän hyviä työkaluja, esimerkiksi empiriaan perustuvia malleja parhaista käytännöistä, joilla sellaisetkin tahot, joiden tavoitteet vaikuttavat aivan erilaisilta, saadaan yhteistyöhön. Tällaisia tahoja voivat olla esimerkiksi viestinnän sääntelystä vastaavat päättäjät, mediajohto, toimittajat sekä median ja kielen tutkijat.

Ongelmien ratkominen sinällään ei ole kovin vaikeaa. Sen sijaan sen tunnistaminen, kenen ongelmat ratkeavat milläkin menetelmällä juuri käsillä olevassa kielenkäytökontekstissa, vaatii syvällistä transdisiplinääristä tietoa, kykyä tehdä oikeellisia tulkin-toja kielestä ja erilaisista tavoista käsitteistä asioita – sekä paljon kärsivällisyyttä.

Sen lisäksi, että työskentelet professorina, olet myös dekaani (School of Applied Linguistics), vararehtori (Zurich University of Applied Sciences) ja puheenjohtaja (International Association of Applied Linguistics) sekä useiden julkaisujen toimittaja ja kysytty puhuja konferensseissa ympäri maailmaa. Mikä pitää sinut liikkeessä?

Kutkuttava kokemus mahdollisuudesta vaikuttaa, ja se että muutos – toivoakseni parempaan – on mahdollinen. Omista unelmista on mahdollista tehdä totta. Se vaatii sitkeyttä, luovuutta ja rutkasti kykyä sietää turhautumista, mutta lopulta kenestä tahansa voi tulla se, joka laittaa muutoksen liikkeelle.

Mikä on, tai voisi olla, soveltavan kielitieteen ja mediatutkimuksen rooli nykypäivän suurissa yhteiskunnallisissa haasteissa kuten kasvavassa muuttoliikkeessä?

Kielten ja median tutkimuksen avulla on mahdollista edistää kielellistä ja yhteiskunnallista kotoutumista ja samalla hyötyä kasvavasta maahanmuutosta ja liikkuvuudesta. Me esimerkiksi perustimme yliopistoomme uuden instituutin ja opinto-ohjelman, jossa opiskelijat tuottavat parempaan integraatioon tähtäävää akateemista ja ammatillista tietoa kuntien ja organisaatioiden hyödynnettäväksi. Ohjelman punaisena lankana on, että molemmat osapuolet voivat oppia toisiltaan ja sujuvasta vuorovaikutuksesta. Kyse ei siis ole ylhäältä alas suuntautuvasta pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien suvaitsemisesta vaan heidän tietojensa ja taitojensa hyödyntämisestä omassa yhteiskunnassamme. Tällainen ennakkoluuloton yhteistyö niiden kanssa, jotka ensinäkemältä ärsyttävät, tekee yhteisöistä vahvempia. Mutta meiltä kaikilta vaaditaan kärsivällisyyttä ja kykyä selvittää ne kriisit, joita aluksi vääjäämättä syntyy. Tällä tavoin on kaikki entiset ja nykyiset imperiumit rakennettu: ei portteja sulkemalla vaan integraatiosta hyötymällä.

Olet ollut mukana akateemisessa maailmassa jo pitkään. Minkälaisia myönteisiä – tai mahdollisia kielteisiä – kehityssuuntia olet näiden vuosikymmenten kuluessa havainnut?

Myönteisenä kehityksenä näen sen, että pääsy esimerkiksi rahoittajien ja kansatutkijoiden sekä aineistojen ja julkaisujen äärelle on internetin, tietokantojen ja tekoälyn myötä helpottunut. Riskinä puolestaan näen sen, että yhteismitattomia tietoja yhdistetään ja sulautetaan toisiinsa. Tämän estämiseksi jotkut tieteentekijät rakentavat muureja tieteenalojensa ympärille ja hukkaavat luovan energiansa taisteluun näiden muurien puolesta. Näin toimiessaan he tulevat kuitenkin sivuuttaneeksi tai jopa kieltäneeksi sen, että yhteiskuntamme tärkeimmät ja kiireisimmät ongelmat asettuvat huonosti tiukoihin oppiaine-, tutkimusperinne- ja koulukuntarajauksiin. Se, että tarkastelee asioita norsunluutorninsa ulkopuolelta, ei johda siihen, että samalla koko tieteenala joutuisi hukkaan. Totuus on päinvastainen: vasta kun ymmärrys omasta tieteenalastaan on juurtunut syvälle ja tukevasti, voivat oksat yltää kauas.

On nuoria, jotka etsivät tulevaisuuden uraansa, tai jo kaltaisiasi kokeneita toimittajia, joiden tiedonjanoa toimitustyössä tehtävä tutkimus ei enää onnistu tyydyttämään. Minkä neuvon haluaisit antaa akateemisen maailman tulokkaille?

Ole järjestelmällinen, sinnikäs ja tarkka – mutta pysy myös nälkäisenä ja hyvällä tapaa hölmönä.

Daniel Perrinin kotisivut: <https://www.danielperrin.net>

Kirjallisuus

- Cotter, Colleen & Perrin, Daniel (toim.) (2018). *The Routledge Handbook of Language and Media*. London: Routledge.
- Jakobs, Eva-Maria & Perrin, Daniel (toim.) (2014). *Handbook of Writing and Text Production*. Boston: De Gruyter.
- Jacobs, Geert (2014). The linguistics of newswriting by D. Perrin (kirja-arvio). *Journal of Writing Research* 5:3, 339–242. <https://dx.doi.org/10.17239/jowr-2014.05.03.4>
- NewsTalk & Text Research Group (Catenaccio, Paola; Cotter, Colleen; De Smedt, Mark; Garzone, Giuliana; Jacobs, Geert; MacGilchrist, Felicitas; Lams, Lutgard; Perrin, Daniel;

Richardson, John; Van Hout, Tom & Van Praet, Ellen) (2011). Towards a linguistics of news production. *Journal of Pragmatics* 43:7, 1843–1852.

<https://dx.doi.org/10.1016/j.pragma.2010.09.022>

Perrin, Daniel (2018). On, for, and with practitioners: a transdisciplinary approach to text production in real-life settings. *AILA Review* 31:1, 53–80.

<https://doi.org/10.1075/aila.00013.per>

Perrin, Daniel (2013). *The Linguistics of Newswriting*. Amsterdam: John Benjamins.

Viitteet

¹ Medialingvistiksessä kirjallisuudessa journalistisen kirjoittamisen (*newswriting*) katsotaan yleensä kattavan koko työprosessin aiheiden valinnasta ja tiedon keräämisestä puhutun/kirjoitetun/viitotun tekstin suunnitteluun ja konkreettiseen tuottamiseen ja editoimiseen – joskus myös sen, miten yleisö tekstin vastaanottaa.